

Олег Родюк

DOI: <https://doi.org/10.32353/acfs.10.2024.09>
УДК 343.98 (477)

Олег Родюк,

аспірант відділу організації освітньо-наукової підготовки
Харківського національного університету внутрішніх справ,
м. Харків, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-3020-3979>,
e-mail: kafedraKSE@gmail.com

Особливості тактики проведення допиту в рамках кримінального провадження

У статті розглянуто тактичні аспекти проведення допиту як ключової слідчої (розшукової) дії у кримінальному провадженні. Окреслено наукову проблему вибору методів і прийомів для забезпечення ефективності допиту з урахуванням обставин справи та індивідуальних особливостей допитуваної особи. Метою дослідження є аналіз принципів підготовки до допиту, встановлення психологічного контакту, адаптації тактичних прийомів і забезпечення законності та етичності дій. Використано міждисциплінарний підхід, що враховує знання в галузях психології, криміналістики, соціології та кримінального процесуального права. Основні результати підтверджують важливість врахування психологічних характеристик осіб, правильного вибору комунікаційних методів і дотримання процесуальних норм. Зроблено висновок про необхідність наукового підходу для розробки ефективної стратегії допиту, що сприяє отриманню якісної інформації, дотриманню прав учасників та уникненню маніпуляцій.

Ключові слова: тактика проведення, допит, слідча (розшукова) дія, процесуальний аспект, криміналістика, розслідування злочинів, метод.

Фінансування

Це дослідження не отримало жодного конкретного гранту від державних, комерційних чи некомерційних організацій.

Відмова від відповідальності

Фінансуюча організація не брала участі в розробці дизайну дослідження, зборі та аналізі даних, прийнятті рішення про публікацію або підготовці рукопису.

Учасники дослідження

Автор брав участь виключно в інтелектуальній дискусії, що лежить в основі цієї роботи, вивченні судової практики, написанні та редагуванні, а також бере на себе відповідальність за зміст та інтерпретацію.

Декларація про конфлікт інтересів

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

Постановка наукової проблеми Покращення тактики проведення допиту в рамках досудового розслідування є актуальною науковою проблемою, оскільки якісне виконання цієї слідчої (розшукової) дії має ключове значення для ефективного розслідування злочинів і забезпечення правосуддя. Допит, як процесуальний інструмент, спрямований на отримання доказової інформації, вимагає врахування психологічних, етичних і правових аспектів, а також професійної підготовленості слідчих. Проблема полягає в необхідності розробки сучасних підходів, що дозволяють адаптувати тактику допиту до індивідуальних особливостей осіб, обставин справи та вимог законодавства, забезпечуючи при цьому законність і дотримання прав усіх учасників кримінального провадження¹.

Покращення тактики проведення допиту як ключової слідчої дії у кримінальному провадженні є важливим завданням для забезпечення ефективності досудового розслідування. Наукова проблема полягає у вдосконаленні методів і прийомів допиту, які мають відповідати сучасним вимогам законодавства, етичності та прав людини. Зважаючи на значення допиту у встановленні істини у справі, виникає необхідність у комплексному підході, що враховує психологічні, криміналістичні та правові аспекти. Це дозволить не лише підвищити якість зібраної інформації, але й забезпечити справедливість і неупередженість кримінального процесу.

¹ Макарова О. П. Тактичні особливості проведення допиту в кримінальному провадженні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. Спеціальний випуск № 2 (127). С. 207-212. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2023-6-207-212>

Oleg Rodyuk

FEATURES OF TACTICS
OF INTERROGATION IN
CRIMINAL PROCEEDINGS

The article examines the tactical aspects of conducting an interrogation as a key investigative action in criminal proceedings. The scientific problem of choosing methods and techniques to ensure the effectiveness of interrogation, taking into account the circumstances of the case and the individual characteristics of the interrogated person, is outlined. The aim of the study is to analyze the principles of preparation for interrogation, establishing psychological contact, adapting tactical techniques, and ensuring the legality and ethics of actions. An interdisciplinary approach was used, taking into account knowledge in the fields of psychology, criminology, sociology, and law. The main results confirm the importance of taking into account the psychological characteristics of individuals, the correct choice of communication methods and compliance with procedural norms. The conclusion is made about the need for a scientific approach to developing an effective interrogation strategy that contributes to obtaining high-quality information, respecting the rights of participants and avoiding manipulation.

Key words: tactics, interrogation, investigative actions, procedural aspects, forensics, crime investigation, specific methods.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Тактичним особливостям проведення допиту присвятили свої наукові праці такі науковці, як О.Бандурка², Н. Мілорадова³, О. Цільмак⁴, В. Гмирко⁵, В. Копча, В. Копча⁶, Н. Максимишин⁷ та багато інших українських і закордонних науковців. Попри це, низка теоретичних і практичних аспектів, пов'язаних із тактичними особливостями допиту, досі залишається нерозв'язаною.

Розвиток таких наук, як криміналістика, судова психологія, судова психіатрія, соціологія та інші споріднені галузі, ставить нові завдання щодо їх інтеграції у процес проведення слідчих (розшукових) дій, зокрема під час допиту.

Науковці, спираючись на досягнення суспільних і природничих наук, та розглядають допит як багатограний процес. З погляду кримінального процесу та криміналістики, він є засобом збору доказів та отримання свідчень; з позиції психології є формою специфічної взаємодії між сторонами; а з соціологічного погляду є явищем, що має важливу етичну складову. Такий міждисциплінарний підхід до аналізу цієї проблематики сприяв формуванню криміналістичної теорії допиту⁸.

Тактика проведення допиту є однією з ключових складових ефективного розслідування злочинів. Вибір конкретної тактики визначається низкою факторів, серед яких враховуються психологічні особливості допитуваної особи, характер злочину та обставини його вчинення. Наявність наукових знань, якими повинен володіти слідчий, відіграє важливу роль у формуванні цієї тактики, оскільки вони дозволяють йому враховувати як загальні закономірності поведінки людини, так і специфічні обставини кожної справи.

Сучасні наукові підходи сприяють розробці ефективних методик, які забезпечують не лише отримання об'єктивної інформації, але й запобігають порушенню прав людини під час слідчих (розшукових) дій. Це включає використання знань із психології, соціології, комунікативних практик та криміналістики для розуміння мотивів, емоційного стану та можливих реакцій допитуваного.

Мета статті — аналіз тактичних аспектів проведення допиту як ключової слідчої дії у кримінальному провадженні, зокрема дослідження принципів підготовки до допиту, встановлення психологічного контакту, адаптації тактичних прийомів до індивідуальних особливостей допитуваної особи та забезпечення законності й етичності проведення цієї процедури.

Викладення основного матеріалу дослідження. Допит розглядається як один із ключових інструментів збору доказової інформації в кримінальному провадженні. Ця слідча дія спрямована на отримання відомостей, які можуть підтвердити або спростувати фактичні обставини, що мають значення для справи.

² Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар: у 2 т. Т.1 / О. М. Бандурка, Є. П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація та ін. Харків : Право, 2012. 768 с.

³ Мілорадова Н. Е. Застосування тренінгових технологій у професійній підготовці слідчих (на прикладі тренінгу «Психологія допиту»). *Юридична психологія*. 2020. № 1 (26). С. 62–69. DOI: <https://doi.org/10.33270/03202601.62>.

⁴ Цільмак О.М., Проценко О.О. Криміналістична тактика: методичні рекомендації для самостійної підготовки студентів юридичних факультетів. Одеса : РВВ ОДУВС, 2015. 135 с.

⁵ Гмирко В. Кримінально-процесуальні докази: поняття, структура, характеристика, класифікація. Дніпропетровськ, 2002.

⁶ Копча В. В., Копча Н. В. Криміналістична техніка, тактика і методика : навчальний посібник. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 286 с.

⁷ Максимишин Н. Окремі аспекти і види судового допиту // Матеріали XVI Регіональної науково-практичної конференції Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні. Львів : Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2012. С. 374–376.

⁸ Коновалова В. О. Тактичні основи допиту. Вибрані праці. Харків, 2012. С. 203–208.

Oleg Rodyuk

**PARTICULARITÉS
DES TACTIQUES
D'INTERROGATOIRE DANS
LES PROCÉDURES PÉNALES**

L'article traite des aspects tactiques de l'interrogatoire en tant qu'action clé de l'enquête (détective) dans les procédures pénales. L'auteur expose le problème scientifique du choix des méthodes et des techniques visant à garantir l'efficacité de l'interrogatoire, en tenant compte des circonstances de l'affaire et des caractéristiques individuelles de la personne interrogée. L'objectif de l'étude est d'analyser les principes de la préparation de l'interrogatoire, de l'établissement du contact psychologique, de l'adaptation des techniques tactiques et de la garantie de la légalité et de l'éthique des actions. L'auteur utilise une approche interdisciplinaire qui prend en compte les connaissances dans les domaines de la psychologie, de la criminologie, de la sociologie et du droit de la procédure pénale. Les principaux résultats confirment l'importance de la prise en compte des caractéristiques psychologiques des individus, du choix correct des méthodes de communication et du respect des règles de procédure. L'auteur conclut qu'une approche scientifique est nécessaire pour développer une stratégie d'interrogatoire efficace qui permette d'obtenir des informations de qualité, de respecter les droits des participants et d'éviter les manipulations.

Mots-clés : tactiques d'interrogatoire, interrogatoire, action d'investigation (détective), aspect procédural, criminalistique, enquête criminelle, méthode.

Судовий доказ є специфічним способом встановлення фактів, що дозволяє відтворити об'єктивну картину подій. Його сутність полягає в інформаційній природі, адже доказ є носієм даних, які піддаються реальному аналізу, перевірці та оцінці в контексті розгляду кримінальної справи⁹.

Інформація слугує джерелом знань про об'єкти, події та явища, розширюючи уявлення про них. Вона може стосуватися як минулого, так і теперішнього чи майбутнього. У контексті судового провадження основним завданням доказів є встановлення фактичних обставин справи, що зазвичай пов'язані з подіями минулого. Це завдання реалізується шляхом отримання та аналізу інформації, яка має безпосередній зв'язок із розслідуваними фактами. Доказова цінність інформації визначається її відповідністю об'єктивній реальності, а також її значущістю для конкретного кримінального провадження.

Процес отримання, вивчення, фіксації та перевірки інформації під час розслідування злочинів здійснюється через проведення слідчих (розшукових) дій, експертних досліджень та організаційно-підготовчих заходів слідчого. Вагому частину необхідних даних слідчий отримує під час допиту. Обмін інформацією та її отримання можливі лише через спілкування та взаємодію. Для цього використовується широкий спектр соціально-психологічних методів комунікації, які забезпечують передачу та прийняття інформації. Під час допиту громадянин передає інформацію слідчому як у письмовій, так і в усній формі, які реалізуються у вигляді письмового чи усного мовлення. Проте найважливішим інструментом передачі даних і засобом психологічного впливу є мова. Саме це надає допиту надзвичайної інформаційної значущості¹⁰.

Основними елементами мовного впливу є інтонація, ритм, зміст висловлювань тощо. Усне мовлення часто має більшу інформаційну наочність порівняно з письмовими повідомленнями. Інформація, яку слідчий отримує під час допиту, включає не лише слова, але й голосові особливості, міміку, зовнішній вигляд та поведінкові реакції допитуваного.

Під час допиту важливо розрізняти два типи інформації: загальну, яка стосується предмета допиту, та додаткову, що характеризує психічний стан особи, яку допитують. З одного боку, отримані дані можуть мати доказове значення, а з іншого — впливати на вибір тактики проведення допиту, утворюючи тактичну інформацію¹¹.

Допит можна визначити як процесуальну форму комунікації, спрямовану на отримання даних, що стосуються розслідуваної справи. У цьому процесі відбувається передача інформації між слідчим або суддею, з одного боку, і потерпілим, свідком, підозрюваним, обвинуваченим чи експертом — з іншого.

Процес передачі інформації під час допиту складається з чотирьох етапів: 1) запит інформації у допитуваного; 2) передача свідчень допитуваним слідчому; 3) розуміння отриманих даних слідчим; фіксація цієї інформації.

Основна мета допиту — отримання правдивої інформації. Для досягнення цієї мети слідчий використовує різні методи, зокрема, ставить запитання, які стимулюють допитуваного до активного мислення та надан-

⁹ Гусева В. О. Особливості тактики допиту потерпілого та свідка під час розслідування посягань на життя працівника правоохоронного органу. *Судова та слідча практика в Україні*. 2019. № 9. С. 52-57. URL : <http://doi.org/10.32999/ksu2663-2713/2019-9-5>

¹⁰ Макарова О.П. Тактика залучення спеціаліста до допиту. *Архів кримінології та судових наук : наук. журн. Харків : ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»*, 2024. No. 1 (9) 2024. 202 с. з іл. С.136-146 DOI <https://doi.org/10.32353/acfs.9.2024.10>

¹¹ Алексеев О. О. Розслідування окремих видів злочинів: навч. посіб. / О. О. Алексеев, В. К. Весельський, В. В. Пяковський. 2-ге вид., перероб. та допов. К. : Центр учбової літератури, 2014. С. 40-45.

Oleg Rodyuk

BESONDERHEITEN DER VERNEHMUNGSTAKTIK IM STRAFVERFAHREN

Der Artikel befasst sich mit den taktischen Aspekten der Vernehmung als einer der wichtigsten Ermittlungsmaßnahmen in Strafverfahren. Der Autor umreißt das wissenschaftliche Problem der Auswahl von Methoden und Techniken zur Gewährleistung der Wirksamkeit der Vernehmung unter Berücksichtigung der Umstände des Falles und der individuellen Merkmale der verhörten Person. Ziel der Studie ist es, die Grundsätze der Vorbereitung auf die Vernehmung, die Herstellung des psychologischen Kontakts, die Anpassung der taktischen Techniken und die Gewährleistung der Rechtmäßigkeit und Ethik der Maßnahmen zu analysieren. Der Autor verwendet einen interdisziplinären Ansatz, der die Erkenntnisse aus den Bereichen Psychologie, Kriminologie, Soziologie und Strafprozessrecht berücksichtigt. Die wichtigsten Ergebnisse bestätigen, wie wichtig es ist, die psychologischen Merkmale der Personen, die richtige Wahl der Kommunikationsmethoden und die Einhaltung der Verfahrensregeln zu berücksichtigen. Der Autor kommt zu dem Schluss, dass ein wissenschaftlicher Ansatz erforderlich ist, um eine wirksame Vernehmungsstrategie zu entwickeln, die dazu beiträgt, hochwertige Informationen zu erhalten, die Rechte der Teilnehmer zu respektieren und Manipulationen zu vermeiden.

Schlüsselwörter: Vernehmungstaktik, Vernehmung, Ermittlungsarbeit, Verfahrensaspekt, Kriminalistik, Verbrechensbekämpfung, Methode.

ня детальних відповідей. Реакція допитуваного на ці запитання дозволяє слідчому оцінити достовірність отриманої інформації та скоригувати подальший хід допиту.

Ефективний допит — це не просто одностороння передача інформації. Це складний процес взаємодії, де обидві сторони намагаються зрозуміти думки та мотиви один одного. Слідчий та допитуваний постійно прогнозують наступні кроки один одного, намагаючись передбачити реакцію на свої слова та дії. Цей процес, відомий у психології як рефлексія, передбачає спробу «влізти в шкіру» іншої людини, щоб краще зрозуміти її точку зору. Рефлексивне управління — це стратегічний прийом, який полягає в тому, щоб, надаючи певну інформацію, формувати у противника певне бачення ситуації, яке буде сприяти досягненню наших цілей.¹² Рефлексивний аналіз дозволяє слідчому керувати потоком інформації під час допиту. Шляхом введення певних даних слідчий може направляти думки допитуваного в потрібне річище, отримуючи таким чином необхідні для розслідування свідчення. Успіх цього методу залежить від здатності слідчого правильно оцінити ситуацію, передбачити реакцію допитуваного та вибудувати оптимальну стратегію допиту.

З вищевикладеного можемо визначити, що допит — це регламентована процедура, метою якої є збирання інформації, необхідної для розкриття злочину. Слідчий, використовуючи спеціальні методики та прийом, взаємодіє з допитуваним, щоб отримати повну і правдиву інформацію. Ці методики базуються на знаннях психології та розроблені з урахуванням судової практики. Слідчий аналізує отриману інформацію, прогнозує можливі дії допитуваного та, відповідно, коригує хід допиту для досягнення поставленої мети.

Ефективність допиту залежить від комплексного застосування знань кримінального процесу та криміналістики. Кримінальний процес визначає правові рамки і процедуру допиту різних категорій учасників провадження (потерпілих, підозрюваних тощо), тоді як криміналістика забезпечує слідчого практичними інструментами для проведення допиту. Кожен вид допиту має свої особливості, які вимагають від слідчого індивідуального підходу та застосування відповідних тактичних прийомів. Завданням слідчого є обрати оптимальні методики для кожного конкретного випадку, враховуючи психологічні особливості допитуваного та мету допиту. Це включає підготовку до допиту, стимулювання пам'яті, викриття неправдивих показань та інші тактичні прийоми¹³.

Класифікація показань є фундаментальним інструментом у кримінальному процесі, який дозволяє систематизувати та оцінити доказову базу. Вона враховує різноманітні критерії, такі як вік свідка (діти та дорослі), час подання інформації (первинні чи повторні допити), зміст показань (основні або додаткові), а також їхню достовірність (правдиві, хибні, достовірні чи сумнівні). Особливий статус мають показання, що містять обвинувачення або самообвинувачення, оскільки вони потребують додаткової перевірки. Залежно від категорії, до якої належать показання, слідчий застосовує різні методи їх перевірки та оцінки.

Юридична оцінка доказів, зокрема показань, вимагає детального аналізу. Класифікація дозволяє віднести показання до різних категорій, що впливає на їхню вагу та доказову силу. Наприклад, показання дитини можуть вимагати особливої обережності при оцінці, а повторні показання можуть як підтвердити попередню інформацію, так і містити нові сут-

¹² Павелків Р.В. «Рефлексія як психологічний механізм моральної саморегуляції поведінки особистості», *Психологія: реальність і перспективи*: зб. наук. праць; Рівне: РДГУ, 2018. Вип.11. С. 5–10.

¹³ Макарова О. П. Тактичні особливості проведення допиту в кримінальному провадженні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. Спеціальний випуск № 2 (127). С. 207–212. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2023-6-207-212>

Oleg Rodyuk

**СПЕЦИФИКА ТАКТЫКИ
ПРЕСЛЕДУЮЩАЯ В
ПОСТЕПОВАНИИ КАРНЫМ**

Artykuł dotyczy taktycznych aspektów przesłuchania jako kluczowej czynności śledczej (detektywistycznej) w postępowaniu karnym. Autor nakreśla naukowy problem wyboru metod i technik zapewniających skuteczność przesłuchania, biorąc pod uwagę okoliczności sprawy i indywidualne cechy osoby przesłuchiwanej. Celem opracowania jest analiza zasad przygotowania do przesłuchania, nawiązania kontaktu psychologicznego, dostosowania technik taktycznych oraz zapewnienia legalności i etyczności działań. Autor stosuje podejście interdyscyplinarne, uwzględniające wiedzę z zakresu psychologii, kryminologii, socjologii i prawa karnego procesowego. Główne wyniki potwierdzają znaczenie uwzględnienia cech psychologicznych jednostek, właściwego doboru metod komunikacji i przestrzegania zasad proceduralnych. Autor stwierdza, że potrzebne jest naukowe podejście do opracowania skutecznej strategii przesłuchań, która pomoże uzyskać wysokiej jakości informacje, szanować prawa uczestników i uniknąć manipulacji.

Słowa kluczowe: taktyka przesłuchania, przesłuchanie, działania śledcze (detektywistyczne), aspekt proceduralny, kryminalistyka, dochodzenie kryminalne, metoda.

теві деталі. Крім того, класифікація допомагає ідентифікувати суперечливі або неправдиві показання, що є важливим для встановлення істини у справі¹⁴.

Таким чином, класифікація показань є невіддільною частиною слідчої та судової практики. Вона забезпечує системний підхід до оцінки доказів та сприяє прийняттю обґрунтованих процесуальних рішень.

Проведення допиту, як невід'ємна складової кримінального процесу, підлягає чіткому правовому регулюванню. Законність допиту передбачає дотримання як формальних процесуальних норм, так і суттєвих вимог щодо його обґрунтованості. Іншими словами, допит має проводитися лише за наявності законних підстав а і з дотриманням встановленого порядку.

Ключовими аспектами законності допиту є: Обґрунтованість — допит повинен проводитися з метою з'ясування обставин справи, які мають значення для її розкриття та розслідування. Це означає, що існування підстав для проведення допиту має бути чітко обґрунтовано. Дотримання процесуальних норм — яку регламентує кримінально-процесуальний закон. Слідчий повинен дотримуватися встановлених правил щодо повідомлення про допит, забезпечення прав допитуваного, фіксації показань тощо. Порушення вимог законності допиту може призвести до визнання отриманих показань недопустимим доказом і, як наслідок, до ускладнення доказування у кримінальному провадженні.

Законність допиту як фундаментальний принцип кримінальний процес вимагає не лише дотримання формальних процедур, а й забезпечення об'єктивності та всебічності отриманої інформації. Це означає, що слідчий зобов'язаний вжити всіх необхідних заходів для того, щоб отримати повну картину події злочину з усіх можливих точок зору, а не лише ту, що підтверджує попередні припущення слідства.

Ключовими аспектами законності допиту в контексті об'єктивності є: відсутність упередженості (слідчий повинен підходити до допиту неупереджено, без попередніх висновків про винуватість чи невинуватість допитуваного); всебічне дослідження обставин справи (допит має бути спрямований на з'ясування всіх обставин справи, як тих, що підтверджують, так і тих, що спростовують висунуті обвинувачення); створення атмосфери довіри (слідчий повинен створити атмосферу, в якій допитуваний почуватиметься захищеним і зможе вільно висловлювати свою думку); забезпечення прав допитуваного (слідчий зобов'язаний дотримуватися прав допитуваного, гарантованих законом, таких як право на мовчання, право на адвоката тощо). Порушення принципу об'єктивності під час допиту може призвести до отримання недостовірних показань, що, своєю чергою, може призвести до винесення необґрунтованого вироку.

Проведення допиту — це делікатний процес, що вимагає не лише дотримання юридичних норм, а й високого рівня етичності. Законність і мораль у цьому випадку тісно переплетені. Будь-яке відхилення від встановлених кримі-

нальних норм може призвести до негативних наслідків для правосуддя та довіри до правоохоронних органів.

¹⁴ Макарова О. П., Радіонова Л. О. Особливості допиту неповнолітніх. «Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України»: тези доповідей науково-практичної конференції (Харків, 30 березня 2018 р.) Харків : МВС України, Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2018. С. 272-274.

нально-процесуальним кодексом правил є не лише правопорушенням, а й моральним проступком.

Кримінальний процесуальний кодекс України (ст.ст. 224, 225, 232, 351-356, 490, 491, 567) детально регламентує порядок проведення допиту різних категорій учасників кримінального провадження, зокрема потерпілих, свідків, обвинувачених, підозрюваних, а також неповнолітніх¹⁵. Ці норми забезпечують баланс між необхідністю з'ясування істини та гарантуванням прав і свобод людини. Таким чином, допит є не лише слідчою дією, а й складною соціальною взаємодією, що вимагає від слідчого не тільки професійних знань, а й високих моральних якостей.

Проведення допиту — це не лише збір інформації, але й складний морально-етичний процес. Слідчі щодня стикаються з дилемами, які вимагають не лише юридичних знань, а й глибокого розуміння людської психології та етики.

Ключовим етичними аспектами слідчої діяльності є: Допит родичів (слідчим часто доводиться допитувати родичів підозрюваних або обвинувачених). Цей процес вимагає особливої тактовності, оскільки може викликати емоційний дискомфорт і конфлікт інтересів. Важливо збалансувати необхідність отримання інформації та повагу до особистих відносин; Попередження про кримінальну відповідальність (пояснюючи свідку наслідки неправдивих показань, слідчий повинен уникати тиску і залякування). Інформація має бути подана зрозуміло, без применшення важливості правдивості; Щире каяття (роз'яснення обвинуваченому значення щирого каяття потребує об'єктивності). Слідчий не повинен створювати помилкових очікувань щодо пом'якшення покарання, але й не повинен приховувати можливості, передбачені законом; Оцінка доказів (при роз'ясненні обвинуваченому значення доказів слідчий повинен бути максимально об'єктивним). Особливу увагу слід приділяти доказам, отриманим в результаті експертиз; Межі допиту (слідчий повинен чітко розуміти межі дозволеного і не ставити запитання, які можуть порушувати особисту недоторканність або інтимну сферу допитуваного); Тривалість допиту (тривалість допиту має бути обгрунтованою і не перевищувати необхідного для з'ясування всіх обставин справи); Конфіденційність (слідчий зобов'язаний зберігати конфіденційність інформації, отриманої під час допиту, яка не має відношення до справи); Використання владних повноважень (слідчий повинен використовувати свої повноваження з розумом, не перевищуючи їх і не вдаючись до тиску); Психологічний вплив (застосування психологічних прийомів під час допиту має бути обмежене і не переходити межі дозволеного законом); манера поведінки (слідчий повинен демонструвати професіоналізм, коректність і повагу до особистості допитуваного)¹⁶.

¹⁵ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651 -VI // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

¹⁶ Макарова О.П. Комунікативна компетентність та культура працівників поліції Збірник тез доповідей науково-практичної конференції «Службово-бойова діяльність Національної гвардії України: сучасний стан, проблеми та перспективи» Секція 3 Актуальні проблеми морально-психологічного та правового забезпечення службово-бойової діяльності (URL: <http://nangu.edu.ua>) 14 березня 2019 року м. Харків. С. 105-106.

Ефективність розслідування злочинів значною мірою залежить від застосування спеціальних методів, які називаються тактичними прийомами. Це своєрідні інструменти, що дозволяють слідчим діяти максимально раціонально та досягати поставлених цілей у конкретних слідчих ситуаціях.

Тактичний прийом — це оптимальна поведінка слідчого під час проведення процесуальних дій. Вибір того чи іншого прийому визначається багатьма факторами, серед яких:

- законність: всі дії слідчого мають відповідати вимогам чинного законодавства;
- науковість: застосування прийомів ґрунтується на досягненнях криміналістичної науки та психології;
- пізнавальність: кожен прийом спрямований на отримання максимально повної та достовірної інформації;
- етичність: слідчий повинен поважати права і свободи учасників процесу;
- вибірковість: застосування прийомів має бути обґрунтованим і відповідати конкретним умовам справи¹⁷.

При розробці та застосуванні тактичних прийомів слідчі використовують різноманітні джерела інформації, зокрема: науково-організаційні знання (планування, розподіл завдань тощо); психологію (розуміння особливостей людської психіки дозволяє ефективно впливати на учасників процесу). Логіку (послідовність і взаємозв'язок прийомів забезпечують цілісність і ефективність розслідування); результати наукових досліджень (постійне вдосконалення методів розслідування сприяє підвищенню їх ефективності).

Тактичні прийоми класифікуються за різними критеріями: за процесуальними діями (огляд місця події, допит, обшук тощо); за спрямованістю: вплив на особу або дослідження матеріальних доказів; За характером інформації: вербальна (розмова, запитання), матеріалізована (предмети, документи) та логіко-розумова (аналіз, висновки). Застосування тактичних прийомів є складним процесом, який вимагає від слідчого високого рівня професіоналізму, знань і досвіду.

Криміналістична тактика — це фундаментальна наукова дисципліна, що вивчає оптимальні методи організації та проведення слідчих дій з метою ефективного розслідування злочинів. Вона забезпечує теоретичну основу та практичні рекомендації для слідчих органів, допомагаючи їм приймати обґрунтовані рішення в складних слідчих ситуаціях¹⁸.

До основних завдань слідчої тактики належать: Розробка теоретичних засад (формулювання загальних принципів і правил організації розслідування, які враховують як юридичні, так і психологічні аспекти кримінального процесу); Створення системи тактичних прийомів (розробка різноманітних методів і прийомів для проведення слідчих дій (допити, огляди, обшуки тощо), адаптованих до конкретних слідчих ситуацій); Оптимізація організації

¹⁷ Макарова О.П. Тактика залучення спеціаліста до допиту. *Архів кримінології та судових наук* : наук. журн. Харків : ННЦ «ІСФ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», 2024. № 1 (9) 2024. 202 с. з іл. С.136-146. DOI <https://doi.org/10.32353/acfs.9.2024.10>

¹⁸ Гусева В. О. Криміналістична класифікація злочинів, сучасний стан наукового забезпечення та перспективи подальших досліджень. *Jurnalul juridic national: teorie si practica*. 2019. №3 (37). С. 151-156.

розслідування (визначення найефективніших способів планування, координації та контролю слідчих дій для досягнення поставлених цілей); Впровадження інновацій (постійний розвиток і вдосконалення слідчої тактики на основі нових наукових досягнень і сучасних технологій).

Слідча тактика охоплює такі аспекти: Планування розслідування (розробка стратегії розслідування, визначення послідовності слідчих дій, розподіл обов'язків між учасниками процесу); Проведення слідчих дій (вибір оптимальних методів і прийомів для кожної конкретної дії (допит, огляд, обшук), забезпечення їх ефективності та законності); Взаємодія учасників процесу (організація взаємодії слідчого з іншими учасниками процесу (потерпілими, свідками, експертами) для ефективного збору доказів); Аналіз слідчої ситуації: Постійна оцінка результатів слідчих дій, коригування плану розслідування з урахуванням нових обставин¹⁹.

Сучасні тенденції в розвитку слідчої тактики містять наступні пункти: Інтеграція з іншими науками: активний розвиток міждисциплінарних досліджень (психологія, соціологія, інформатика); Використання нових технологій: застосування сучасних технічних засобів для збору, аналізу та фіксації доказів.

Криміналістична тактика є динамічною галуззю знань, яка відіграє важливу роль у боротьбі зі злочинністю. Завдяки своїм теоретичним основам і практичним рекомендаціям, вона допомагає слідчим органам ефективно розкривати злочини, захищати права і свободи громадян та забезпечувати верховенство права.

Етичні аспекти слідчої діяльності є невіддільною частиною професійної діяльності слідчого. Дотримання етичних норм не лише сприяє встановленню істини, але й зміцнює довіру громадян до правоохоронних органів.

Криміналістична тактика та слідча тактика — це взаємопов'язані поняття, які відіграють ключову роль в успішному розслідуванні злочинів. Криміналістична тактика формує загальну теоретичну основу, розробляючи систему наукових положень і рекомендацій щодо організації слідчого процесу. Вона визначає загальні принципи, які слід дотримуватися під час проведення слідчих дій. Слідча тактика, своєю чергою, застосовує ці загальні принципи до конкретних ситуацій, розробляючи індивідуальні плани дій для кожної справи. Іншими словами, криміналістична тактика — це наукова основа, а слідча тактика — це її практичне застосування. Завдяки комплексному використанню обох підходів вдається ефективно планувати та організовувати розслідування, а також оперативно розкривати злочини²⁰. Виходячи з викладеного, можна стверджувати, що криміналістична тактика є невіддільною частиною слідчого процесу. Вона забезпечує теоретичну і практичну основу для ефективного розслідування злочинів. Термінологія та методи слідчої тактики спрямовані на оптиміза-

¹⁹ Гусева В. О. Особливості тактики допиту потерпілого та свідка під час розслідування посягань на життя працівника правоохоронного органу. *Судова та слідча практика в Україні*. 2019. № 9. С. 52-57. URL: <https://doi.org/10.32999/ksu2663-2713/2019-9-5>

²⁰ Головкин М. Б. Криміналістика (Криміналістична тактика): навч. посіб. / М. Б. Головкин, Л. А. Остапенко, І. П. Осипенко, М. П. Черненко. Чернівці: Чернівцівський національний технологічний університет, 2017. 220 с

цію всіх етапів розслідування, від початкового збору доказів до підготовки справи до суду.

Отже, продовжуючи розглядати питання допиту в кримінальному провадженні, можемо наголосити, що Допит є складним психологічним процесом, який вимагає від слідчого глибоких знань не лише права, а й психології, логіки та інших наук. Застосування цих знань дозволяє слідчому ефективно взаємодіяти з допитуваними особами, виявляти їхні справжні мотиви та встановлювати істину у справі.

Під час досудового розслідування слідчий використовує різноманітні методи для збору доказів, зокрема, допит. Ефективність допиту залежить від здатності слідчого впливати на психологічний стан допитуваного. Однак, цей вплив має бути обмежений рамками закону і не перетворюватися на психологічне насильство. Головна мета слідчого — створити такі умови, за яких допитуваний буде мотивований давати правдиві показання. Розроблення ефективних методів психологічного впливу є ключовим завданням криміналістичної науки, спрямованим на створення нових тактичних прийомів допиту. Метою цих прийомів є забезпечення отримання достовірної інформації від допитуваних осіб, уникаючи будь-яких форм тиску та маніпуляцій, і все це на основі наукових знань та з дотриманням законності.

Висновки. Аналізуючи наведені положення, можна дійти висновку, що кримінально-процесуальні норми, які регламентують допит, тісно переплітаються з тактичними прийомами, що використовуються слідчими. Деякі процесуальні норми можуть містити в собі елементи тактики, а окремі тактичні прийоми можуть мати процесуальне відображення. Такий взаємозв'язок свідчить про те, що кримінальний процес і криміналістика є тісно пов'язаними науками, які доповнюють одна одну.

Глибоке розуміння як процесуальних норм, так і тактичних прийомів дозволяє слідчим більш ефективно проводити допити та отримувати достовірні докази. Спільний аналіз цих двох аспектів сприяє розвитку як кримінального процесу, так і криміналістики.

Комплексний підхід до вивчення кримінально-процесуальних норм та криміналістичних тактик дозволяє створити більш ефективну систему розслідування злочинів. Співпраця юристів і криміналістів сприяє розробці нових, більш ефективних методів допиту, які відповідають сучасним вимогам і забезпечують захист прав людини.

Ефективність допиту значною мірою залежить від правильного вибору та застосування тактичних прийомів. Ці прийоми повинні бути не лише науково обґрунтованими, а й гнучкими, адаптуючись до конкретних умов кожного розслідування. Вони мають бути спрямовані на отримання правдивої інформації від осіб, які володіють знаннями про злочин, і водночас не порушувати їхні права.

Слідчий, обираючи тактичний прийом, повинен враховувати низку факторів: індивідуальні особливості допитуваного: його характер, рівень інтелекту, емоційний стан; обставини справи: вид злочину, стадія розслідування, наявні докази. процесуальне становище допитуваного: свідок, підозрюваний, обвинувачений; умови проведення допиту: час, місце, присутність інших осіб.

Вибір тактичного прийому — це творчий процес, який вимагає від слідчого глибоких знань психології, криміналістики та законодавства. Слідчий повинен вміти передбачити можливі реакції допитуваного на той чи інший прийом і коригувати свої дії відповідно до ситуації.

Успіх допиту залежить не лише від дотримання процесуальних норм, а й від майстерності слідчого у застосуванні тактичних прийомів. Правильно обрана тактика дозволяє створити атмосферу довіри, спонукати допитуваного до щирої розповіді та отримати повну і достовірну інфор-

мацію. Творчий підхід до проведення допиту, заснований на глибоких знаннях і досвіді, є запорукою успішного розкриття злочинів.

References:

- Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 13.04.2012 № 4651 -VI // Baza danykh (BD) «Zakonodavstvo Ukrainy» / Verkhovna Rada (VR) Ukrainy. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> [in Ukrainian].
- Holovko, M. B. (2017). Kryminalistyka. (Kryminalistychna taktyka): navch. posib. / M. B. Holovko, L. A. Ostapenko, I. P. Osypenko, M. P. Chernenok. Chernihiv: Chernihivskiy natsionalnyi tekhnolohichnyi universytet, 220 s. [in Ukrainian].
- Husieva, V. O. (2019). Osoblyvosti taktyky dopytu poterpiloho ta svidka pid chas rozsliduvannya posiahian na zhyttia pratsivnyka pravookhoronnoho orhanu. *Sudova ta slidcha praktyka v Ukraini*. № 9. S. 52-57. <https://doi.org/10.32999/ksu2663-2713/2019-9-5> [in Ukrainian].
- Husieva, V. O. (2019). Kryminalistychna klasyfikatsiia zlochyniv, suchasnyi stan naukovoho zabezpechennia ta perspektyvy podalshykh doslidzhen. *Jurnalul juridic national: teorie si practica*. №3 (37). C. 151-156 [in Ukrainian].
- Konovalova, V. O. (2012). Taktychni osnovy dopytu. Vybrani pratsi. Kharkiv. S. 203-208 [in Ukrainian].
- Makarova, O. P., Radionova, L. O. (2018). Osoblyvosti dopytu nepovnitnikh. «Psykhologichni ta pedahohichni problemy profesiinoi osvity ta patriotychnoho vykhovannia personalu systemy MVS Ukrainy»: tezy dopovidei naukovopraktychnoi konferentsii (Kharkiv, 30 bereznia 2018 r.) Kharkiv: MVS Ukrainy, Kharkivskiy natsionalnyi universytet vnutrishnikh sprav. S. 272-274 [in Ukrainian].
- Makarova, O. P. (2019). Formuvannia profesiinoho spilkuvannia politseiskyykh na etapi fakhovoi pidhotovky. *Teoriia i praktyka suchasnoi psykhologii*. № 2, T.2. Kласychnyi pryvatnyi universytet. S. 29-32. [in Ukrainian].
- Makarova, O. P. (2019). Komunikativna kompetentnist ta kultura pratsivnykiv politsii Zbirnyk tez dopovidei naukovopraktychnoi konferentsii "Sluzhbovo-boiova diialnist Natsionalnoi hvardii Ukrainy: suchasnyi stan, problemy ta perspektyvy" Sektsiia 3 Aktualni problemy moralno-psykhologichnoho ta pravovoho zabezpechennia sluzhbovo-boiovoi diialnosti (<http://nangu.edu.ua>) Kharkiv. S. 105-106 [in Ukrainian].
- Makarova, O. P. (2023). Taktychni osoblyvosti provedennia dopytu v kryminalnomu provadzheni. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav*. Spetsialnyi vypusk № 2 (127). S. 207-212. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2023-6-207-212> [in Ukrainian].
- Makarova, O. P. (2024). Taktyka zaluchennia spetsialista do dopytu. *Arkhiv kryminolohii ta sudovykh nauk : nauk. zhurn*. Kharkiv. No. 1 (9). z il. S. 136-146. DOI <https://doi.org/10.32353/acfs.9.2024.10>. [in Ukrainian].
- Pavellkiv, R. V. (2018). Refleksiiia yak psykhologichnyi mekhanizm moralnoi samorehuliatcii povedinky osobystosti. *Psykhologhiia: realnist i perspektyvy: zb. nauk. prats; Rivne : RDHU. Vyp.11*. S. 5-10 [in Ukrainian].
- Fedorenko, O., Miloradova, N., Kharchenko, T., Dotsenko, V., Makarova, O., Chervonyi P., Makarenko, P. Communicative Competence of Law Enforcement Officers. *Brazilian Journal of Education, Technology and Society*. 2023. № 2. P. 349-360. DOI: <http://dx.doi.org/10.14571/brajets.v16.n2.2023> [in Brazilian].

Received by Editorial Board: 21.11.2024

Suggested Citation:

Родюк, О. (2024). Особливості тактики проведення допиту в рамках кримінального провадження. *Архів кримінології та судових наук*. 2 (10). 120-129. DOI: <https://doi.org/10.32353/acfs.10.2024.09>